

ӘОЖ 39.392/394

ҒТАХР 03.61.91.

DOI 10.37238/2960-1371.2960-138X.2025.98(2).74

Сабыргалиева Н.Б.**М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті, Орал, Қазақстан**

E-mail: naz-sb@mail.ru

**ЕРЖАН ХАЗІРЕТТІҢ ДІН ЖӘНЕ ҚОҒАМ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСҚА
ҚОСҚАН ҮЛЕСІ**

Аңдатпа. Ержан хазіреттің дін және қоғам арасындағы байланысқа қосқан үлесі тақырыбы қазіргі кезеңде өте маңызды болып табылады. Бұл мақалада Ержан хазіреттің ислам дінін насихаттаудағы және қоғамдағы рухани құндылықтарды сақтаудағы рөлі талданады. Оның дін мен қоғамның өзара әсерін түсіну және осы екі саладағы байланысты қамтамасыз ету жөніндегі ойлары маңызды әлеуметтік және мәдени мәселелерге қатысты пікір алмасуға негіз бола алады. Ержан хазірет өз заманының діндар тұлғасы ретінде исламның тек қана жеке адам өміріндегі емес, қоғамның рухани өміріндегі де маңызды орнын белгілеу арқылы қоғамдағы рухани бірлікті қалыптастыруда ерекше қызмет атқарған. Мақалада оның діни уағыздары, қоғамның әлеуметтік мәселелеріне қатысты ұстанымдары, сондай-ақ дін мен қоғам арасындағы үйлесімділік пен толеранттылықты сақтау жолындағы күш-жігері қарастырылады.

Кілт сөздер: хазірет; дін; ислам; мешіт; медресе; ишан; ағартушылық.

Kipіcne

Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан кейін көптеген тарихи және мәдени құндылықтарымыз қайта қаралып, бұрынғы кезеңдердегі ақтаңдақтарымызды ақтау, ұлттық сананы жаңғырту бағытында елеулі қадамдар жасалды. Бұл тұрғыда, әсіресе, дәстүрлі ислам өкілдерінің қоғамдағы орны мен олардың рухани қызметтері үлкен маңызға ие. Олар қазақ халқының рухани және мәдени дамуында маңызды рөл атқарып, мектептер мен мешіттер салып, ұрпаққа білім мен тәрбие берген. Дәстүрлі ислам өкілдерінің, атап айтқанда, ахун, молда-ишан, хазірет, қалпе сияқты діни тұлғалардың атқарған қызметтері мен олардың қоғамдық өмірдегі орнын зерттеу мақсатында жазылған.

Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі қазақ даласындағы дін тарихында ерекше орын алады. Ол Пір Бекеттің ізін жалғастырып, ислам дінін терең меңгеріп, ұрпаққа, қоғамға білім мен тәрбие берген қасиетті тұлға болды. Ержан хазірет өзінің діни білімінің кеңдігімен, адами қасиеттерінің ұлылығымен танымал болған. Оның өмірі мен қызметі халқына тек діни сауат ашу мен білім беру ғана емес, сонымен қатар адамгершілік, имандылық, рухани тазалық сияқты құндылықтарды насихаттаумен ерекшеленді. Ержан хазіреттің қызметі кезінде, ол өз білімін қолдана отырып, исламның басты қағидаларын халыққа түсіндіріп, жастарды, қоғамды тәрбиелеуде маңызды рөл атқарды. Оның білімінің ауқымы тек діни ғылымдармен шектелмей, әлемнің басқа да ғылым салаларын, оның ішінде математика, астрономия, география сияқты дүниәуи пәндерді де қамтыды.

Ержан хазірет, сондай-ақ, көптеген елдердегі дін өкілдерінің құрметіне бөленіп, өз заманының терең білімді тұлғасы ретінде танылды. Оның өмірі мен қызметі жайлы мәліметтер халық арасында әлі күнге дейін сақталып, келер ұрпаққа үлгі болып отыр. Ержан хазірет діни білім беру, рухани құндылықтарды насихаттау және халқының

рухани байлығын сақтап қалу жолында жасаған еңбектері арқылы тарихта өшпес із қалдырды.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Бұл зерттеуде Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі, оның Бекет атаға деген рухани мұрагерлігі, сондай-ақ оның діни және рухани мұрасын тереңірек зерттеу мақсатында бірнеше материалдар мен әдістер қолданылды.

Зерттеу үшін Ержан хазіреттің өмірі мен қызметіне қатысты тарихи деректер, әдебиеттер, археографиялық жазбалар, сондай-ақ оның қызметіне қатысты халық ауыз әдебиетінің үлгілері мен дәстүрлі аңыз-әңгімелер пайдаланылды. Әсіресе, Ержан хазіреттің рухани мұрасына қатысты жазылған кітаптар, мақалалар, оның ізбасарлары мен замандастарының естеліктері мен жазбалары негізгі материал ретінде қарастырылды. Бұл материалдар арқылы Ержан хазіреттің діни қызметі мен оның қоғамдағы орны мен маңызы туралы толық түсінік қалыптастыруға мүмкіндік берді.

Ержан хазіреттің өмірі мен қызметі туралы тарихи құжаттар мен деректерді зерттеу әдісі арқылы Ержан хазіреттің мұрасына қатысты жазылған тарихи еңбектерді, оның замандастарының естеліктерін және басқа да құжаттарды талдап, нақты тарихи кезең мен жағдайларды анықтауға мүмкіндік алды.

Ержан хазірет туралы халық арасында сақталған аңыздар, өлеңдер мен халық ауыз әдебиетінің басқа да түрлерін зерттеу арқылы халықтың Ержан хазіретке деген құрметін, оның рухани мұрасын қалай қабылдағанын және осы мұраның қазіргі ұрпақ үшін қандай мәнге ие екендігін анықтауға мүмкіндік берді.

Бұл әдістер мен материалдар Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметін толықтай зерттеуге, оның діни мұрасын қазіргі қазақ қоғамы мен әлемдік діни тарихтағы орнын анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижесі

Қазақстанда дәстүрлі ислам өкілдері айтарлықтай ықпалға ие болды. Олар Уфа, Қазан, Орынбор, Стерлимак, Бұхара, Самарқан, Ыстамбұл, Мекке сияқты ислам әлемінің білім орталықтарында білім алып, қазақ даласында ислам дінін тарату және халыққа рухани білім беру ісінде үлкен үлес қосты. Олардың ішінен емшілік, бақсылық, сынықшылық қасиеттері бар әулиелер шықты, олар халық арасында қадірлі болды. Атап айтқанда, олардың мешіттер салу, шәкірттерге дәріс беру сияқты іс-әрекеттері қазақтың рухани-ағарту саласын дамытуға зор ықпал етті.

Ислам діні мен оның негіздері халық арасында кеңінен тарағанымен, қазақ даласының әр аймағында діни тұлғалар білім беру мен сауаттылықты арттыру ісіне белсене араласты. Қазақстанның батыс өңірі, әсіресе, исламның орталығы болған Татарстан, Башқұртстан, Қарақалпақстан, Түркменстан сияқты елдерден келген діни ықпалдардан айтарлықтай әсер алды. Бұл аймақтардағы мешіттер мен мектептердің архитектурасы татар дәстүрлерінен із қалдырды, бұл да дәстүрлі ислам өкілдерінің мәдениет пен білімге деген ұмтылысын көрсетеді.

Қазақстанның батыс өңіріндегі діни тұлғалардың бірі – Ержан Төлегенұлы немесе хазірет Ермұхаммед Төлегенұлы, өзінің ізін жалғастырған рухани ұстаз ретінде көпшілікке таныс. Ол Маңғыстау аймағында өмір сүріп, ислам дінін терең меңгеріп, өз білімін халыққа, жастарға берген. Ержан Төлегенұлының ерекшелігі оның тақуалығы мен әділдігі, сондай-ақ халыққа деген қамқорлығы болды. Ол өзінің ұстамдылығы мен адал еңбегі арқылы көптеген шәкірттер тәрбиелеп, Маңғыстау өңірінде ислам дінінің таралуына үлкен ықпал етті. Оның өмірі мен қызметі дәстүрлі ислам өкілдерінің қазақ қоғамындағы орны мен маңызын айқындайды[1].

Ресей империясының және Кеңес үкіметінің исламға қарсы жүргізген саясатына қарамастан, дәстүрлі ислам өкілдері шариятқа негізделген және діннің асыл қағидаларын ұстана отырып, қазақ халқының рухани болмысын қалыптастыруда

маңызды рөл атқарды. Осы бағытта халыққа ұстаздық қызмет атқарып, имандылықты насихаттаған діни тұлғалардың бірі Қазақстанның батыс өңірінде, атап айтқанда Маңғыстау аймағында, пір Бекеттің ізін жалғастырған Ержан Төлегенұлы болды.

Ержан Төлегенұлы (1888 ж. т., қазіргі Маңғыстау облысы, Қаражанбас - 1967, Шақпақата) - ұлт руханиятының жанашыры әрі ислам дінінің терең білгірі болған тұлға. Ол Маңғыстау аймағында ислам ілімдерін терең меңгеріп, өзінің білімін ұрпақ тәрбиесіне арнап, халықтың рухани өсуіне үлес қосты. Өзінің тақуалығы, ұстамдылығы, әділдігі және бір сөзділігімен халық арасында құрметке ие болған Ержан Төлегенұлы жарлы-жақыбайларға үнемі көмек көрсетіп, оларды рухани тұрғыдан қолдап отырды[1,200б.].

Ержанның әкесі Төлеген өз заманында діндар, еңбекқор және қайырымды адам ретінде танымал болған. Балаларының білім алуы үшін ерекше құштар болған Төлеген өз үш баласын да ауыл молдасына оқытуға берген. Ержанның алғашқы білім алған орны Маңғыстаудың Мырзайыр елді мекеніндегі Әбді ахунның мектебі болды, онда ол бір жыл оқып, хат таныған. Бұдан кейін ол Тұщықұдықтағы Айдар ишан мешітінде білім алды. Айдар ишан мешітінде Ержанмен бірге оқыған Нұрмұхамбет (Шегірей) де үлкен білім иесі болған, алайда ол жастай қайтыс болды. Ержанның білімге деген құштарлығы оны діни ілімдердің терең қатпарларына жетелеп, оны халық арасында ұстаз ретінде танытты.

Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі ислам дінінің қазақ қоғамындағы орны мен маңызын көрсетеді. Ол өзінің білімін халық арасында таратып, ұрпаққа ұлттық-рухани тәрбие берудің негізін қалады[9].

Ержан хазірет, жасынан зеректігімен көзге түскен тұлға, өзінің білім алуға деген талпынысын ауылдық Айдар ишаннан алған дәрістерінен бастаған. Оның ғылым жолындағы алғашқы қадамдары 1924 жылы Бұқарадағы медреседе ұстаздық мамандық бойынша аяқталды. Ержанның білімге деген ынтасы оны тек өз ауылына ғана емес, жалпы қоғамға танымал еткен. Сол кезеңде атақты батыр және би Иса Тілембайұлы болыс болып тұрған кезде, Ержан оны хатшы ретінде қызметке қабылдайды. Осы кезеңде Шоңай Шайқы, Көрпе Оразмағанбет, Жары Ержан сияқты жас жігіттер, сондай-ақ Төлеп Жұмабай мен Тастемір Нәрік те өздерінің білім іздеп, Бұқараға аттанған болатын[6, 11б.].

Бұқарадағы оқу жағдайы, сондай-ақ оның талаптарына шыдамаған көптеген жастар, тек үш адам ғана білімін тереңдету үшін оқуды жалғастырды. Олардың әрқайсысы өзіне тән мамандықтарды таңдады: Оразмағанбет кенбайлық табу ғылымын, Шайқы билік бөлімін, ал Ержан молдалық және бала оқыту жүйесін таңдады. Олар 1926 жылы оқуларын аяқтап, елге оралып, алған білімдерін жүзеге асыруға кірісті. Ержан «Ержекең» атағын алып, «қазірет» атауымен танылды[8].

Кейін Ержан Стамбул университетінде араб және парсы тілдері факультетінде білімін жалғастырып, осы білімін туған өлкесіне жеткізу үшін, Айдар ишанның мешітінде бала оқыту жұмыстарымен айналыса бастады. Кейін өз мешітін ашып, ағарту қызметін жалғастырды. Бұл туралы Ақтау қаласында тұратын Әбілхан Бөрібаев, Айдар ишанның Ержанға деген үлкен ықыласын былайша сипаттайды: Айдар ишанның Әбдіғапар, Әбдіжапар, Салық және Әбділлә атты балалары болған және Әбділләмен пікірлес болғандығын айтқан. Ақшақұдықта сол кезде болған оқиғада, Ержанның әкесі Төлеген Айдар ишаннан баласын егін салуға көмекке алып кетуді сұраған. Алайда Айдар ишан Ержанның білім жолынан бөлуге қарсы болып, оған оқуын жалғастыруын бұйырып, оған жырту үшін соқа тартатын аттың көмегі маңыздырақ екенін атап өтті[7].

Ержан хазірет өз өмірін діни қызметке арнап, Бекет атаның дәстүрін жалғастырушы, жастарды адамгершілікке, имандылыққа тәрбиелеуші тұлға ретінде ерекшеленген. Ол, сонымен қатар, Сорқұдықта мешіт салып, ауыл балаларына әліпби үйретіп, оларды қайырымдылық пен мейірімділікке, обал мен сауапқа бағыттады.

Ержан хазірет жоғары деңгейдегі білімділігімен таныла отырып, қазақ, орыс, араб, шағатай, өзбек, қарақалпақ және татар тілдерінде еркін сөйлеп, математика,

тригонометрия, астрономия, жаратылыстану ғылымдары сияқты дүниәуи пәндерді жетік меңгерген. Бұл оның білімінің кеңдігі мен тереңдігіне куәлік етеді, сондай-ақ ол өз кезеңінде осы салалар бойынша білім берген.

Хазіреттің адамгершілік қасиеттері ерекше, ол өз іс-әрекетінде, сөзі мен жүріс-тұрысында өзгелерден айрықша мейірімділік пен сыпайылық танытты. Оның дінге деген адалдығы мен Пайғамбарға деген құрметі өте жоғары деңгейде болды. Ержан хазірет өмір бойы басынан ақ сәлдесін тастамай, адамдарға иман нұрын таратуға ұмтылды. Бұл оның рухани ұстанымдарының және діни салт-дәстүрлерді сақтаудағы беріктігінің белгісі еді[5, 126.].

Ержан хазірет 1932, 1937 және 1942 жылдары бірнеше рет қуғын-сүргінге ұшырап, түрмеге қамалды. Дегенмен, ол өз өмірін Жаратқанның еркінде деп қабылдай отырып, түрмедегі қиындықтарды сабырмен көтерді. Ол түрмедегі қиын уақыттарын еске ала отырып: «Бәрі де Жаратқан Алланың қалауымен болады, адамның тағдыры оған жазылғандай өтеді», — деп айтады. Құлшарұлы Бекен қарттың естеліктеріне сәйкес, Ержан хазірет түрмеде аштық пен қиыншылық кезінде өз сабырлылығын сақтап, басқа тұтқындарды да сабыр сақтап, сенімдерін нығайтуға көмектесті.

Ержан хазіреттің өмірі мен қызметі оның рухани және интеллектуалдық байлығының, адамгершілік принциптеріне берік болғандығының айқын дәлелі болып табылады[4, 106.].

Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі туралы деректер Қазақстанның рухани тарихында маңызды орын алады. Ол Маңғыстау өңірінің белгілі тұлғасы, ислам діні мен имандылыққа адал болған, әрі діни білімді терең меңгерген адам ретінде танылған. Ержан хазірет өз өмірін мұсылмандық қағидаттарын насихаттауға және білім беруге арнады, сол арқылы көптеген азаматтармен діни қатынас орнатып, олардың рухани өсуіне ықпал етті. Тіпті, ол діни ғұрыптарды орындау мен мұсылмандық тәртіптерді сақтау жолында көп қызмет атқарды.

Ержан хазірет түрлі қысымдарға қарамастан, өзінің діни сенімдеріне берік болып, көптеген ұстаздық жұмыстарын жалғастырды. Оның білімге деген ықыласы ерекше еді, ол араб, парсы, шағатай тілдерінде жазылған діни кітаптарды жинап, оларды оқып үйренді. Бұл кітаптар арқылы ол өзінің білімін жетілдіріп, осы тілдерде жазылған діни еңбектерді қолжазба күйінде жинақтап, жасырын түрде таратты. Мұның барлығы да оның діни білімге деген зор құштарлығын, сондай-ақ ислам дінінің терең мәнін түсіну жолындағы қызметін көрсетеді[7, 1116.].

Ержан хазіреттің өз замандастарымен, әсіресе көрші елдердің діни өкілдерімен тығыз байланыста болғаны да ерекше назар аудартады. Ол Өзбекстан, Түрікменстан, Әзербайжан, Шешенстан және Дағыстан елдерінен арнайы келген діндарлар мен ахундар, ишандар арасында зор құрметке ие болды. Өмірінің соңында оның жаназасына қатысқан адамдардың көптігі оның дінге деген адал қызметінің айқын дәлелі болып табылады.

Сонымен қатар, Ержан хазіреттің өмірі мен қызметі оның қоғамда тек діндар ретінде ғана емес, сондай-ақ ұстаз, шежіреші және шешен ретінде де танылуына ықпал етті. Оның молда қызметінде еңбек еткен жылдары көптеген шәкірттер тәрбиелеп, солардың ішінде ислам діні мен мәдениетінің негіздерін терең меңгерген адамдарды қалыптастырды[2, 906.].

Ержан хазіреттің діни қағидаттарға адалдығы оның өмірінің бірқатар маңызды тұстарында көрінеді. Мәселен, ол діндарлық белгісі ретінде сәлдесін шешуден бас тартты, өйткені бұл сәлде оның ислам дініне деген берік сенімін көрсететін нышан болды. Бұл оның тұлғалық деңгейінің жоғары екендігін, яғни әулиелік мәртебесіне жеткендігін аңғартады.

Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі бүгінгі күнде де қазақстандық қоғам үшін үлкен рухани мұра болып табылады. Оның «Иманшарт» және «Өсиетнама» атты

еңбектері қазақ мұсылмандары үшін маңызды әдебиет болып табылады. Бұл туындылар қазіргі жастарға рухани-діни тәрбие беру мен ислам дінінің шариғат ережелерін дұрыс орындауға бағытталған маңызды құнды еңбектер болып табылады[1]. Ержан хазіреттің жазған еңбектері мен іс-әрекеттері оның өз халқының рухани жетілуіне және діндарлықтың сақталуына елеулі үлес қосқанын көрсетеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі Қазақстанның рухани тарихында маңызды орын алады. Оның ислам дініне деген адалдығы мен терең білімге ұмтылысы, сондай-ақ шәкірт тәрбиелеудегі еңбегі қазақ халқының рухани мұрасына елеулі үлес қосты. Ержан хазірет тек діни қызметкер ретінде ғана емес, ұстаз, шежіреші және қоғам қайраткері ретінде де өз ізін қалдырды. Оның жазған еңбектері мен өмір жолы қазіргі жастарға рухани тәрбие мен исламның терең мәнін түсінуге зор үлгі болып табылады. Ержан хазіреттің қызметі мен діни қағидаттарға берік адалдығы Қазақстанның рухани мәдениетін сақтап, дамуына ықпал етіп келеді.

Ержан хазіреттің діни сенімдеріне берік болуы, түрлі қысымдар мен сынақтарға қарамастан өзінің рухани жолынан таймауы, оның халқына деген адал қызметін айқындайды. Оның жазған еңбектері мен шәкірт тәрбиелеудегі қызметі, оның ислам дінінің терең мәнін түсіндіріп, мұсылмандық тәртіптерді насихаттауы бүгінгі ұрпақ үшін үлкен рухани құндылық болып табылады.

Ержан Төлегенұлының өмірі мен қызметі Қазақстанның рухани тарихында ерекше із қалдырып, қазіргі заманның жастарына ислам дінінің құндылықтары мен рухани тәрбие берудің маңыздылығын түсінуге септігін тигізеді. Оның мұрасы мен жазған еңбектері бүгінде жастар үшін терең білім мен имандылыққа ұмтылудың жарқын үлгісі болып қала береді.

ӘДЕБИЕТ

[1] Ержан (Ермұхаммед) хазірет Төлегенұлы. Өсиетнама (Ұрпаққа аманат)-Алматы: Нұрлы Әлем, 2018. – 168 б.

[2] Имам Абдулла Мұхаммед бин Саллама Дақойықул Ахбар. – Алматы: Нұрлы Әлем, 2018. – 112 б.

[3] Маңғыстау энциклопедиясы. – Алматы: Атамұра, 1997. – 384 б.

[4] Пір Бекеттің ізімен жүрген – Ержан хазірет // Ана тілі газеті. - 10 - қыркүйек, 2010 ж. 10-15 б.

[5] Рамазанова Б. С., Кылышбеков Т. Маңғыстаудың мешіттері мен медреселері // Молодой ученый. 2014. №8.1.(67.1) июнь С. 17-19.

[6] Шынтемірқызы Г. Ержан хазіреттің елге хаты // Егемен Қазақстан. – 2018. – 6 наурыз. 12-16б.

[7] Қосбармақ Р. Бекет ата: тарихи-танымдық зерттеулер, аңыз әңгімелер. – Алматы: Информ-А, 2015. – 133 с.

[8] Ә.Кекілбаев бас редакторы Маңғыстау энциклопедиясы. — Алматы: Атамұра, 1997. — 384 бет. 246б.

[9] Әріпұлы Б., Әріпов Д. Пір Бекеттің ізімен жүрген – Ержан хазірет // Ана тілі. – 2010. – 10 қыркүйек. 10-15б.

REFERENCES

[1] Erzhan (Ermukhammed) khaziret Tolegenuly. Osiietnama (Urpaqqa amanat) – Almaty: Nurly Alem, 2018. – 168 b. [Yerzhan (Ermukhammed) Haziret Tolegenuly. Testament (A Legacy to Generations)]

[2] Imam Abdulla Mukhammed bin Sallama Daqoiyqul Akhbar. – Almaty: Nurly Alem, 2018. – 112 b. [Imam Abdullah Muhammad bin Sallama Daqoiqul Akhbar]

[3] Mangystau entsiklopediiasy. – Almaty: Atamura, 1997. – 384 b. [Mangystau Encyclopedia]

- [4] Pir Bekettiń izimen jürgen – Erzhan khaziret // Ana tili gazetі. – 10 – qyrkıiek, 2010 zh. 10-15 b. [Following the Path of Pir Beket – Erzhan Haziret // Ana Tili newspaper. – September 10, 2010. pp. 10–15]
- [5] Ramazanova B. S., Kylyshbekov T. Mangystaýdyń meshitteri men medreseleri // Molodoy uchenyy. 2014. №8.1.(67.1) iyún. S. 17-19. [Ramazanova B. S., Kilyshbekov T. Mosques and Madrasahs of Mangystau // Young Scientist. 2014. No. 8.1.(67.1) June. pp. 17–19]
- [6] Shyntemirqyzy G. Erzhan khazirettiń elge khaty // Egemen Qazaqstan. – 2018. – 6 nauryz. 12-16 b. [Shyntemirqyzy G. Letter of Erzhan Haziret to the Nation // Egemen Kazakhstan. – 2018. – March 6. pp. 12–16]
- [7] Qosbarmak R. Beket ata: tarikhy-tanymdyq zertteýler, ańyz áńgimeler. – Almaty: Inform-A, 2015. – 133 s. [Kosbarmak R. Beket Ata: Historical-Cognitive Research and Legendary Stories. – Almaty: Inform-A, 2015. – 133 p.]
- [8] Á.Kekilbaev bas redaktory Mangystau entsiklopediiasy. – Almaty: Atamura, 1997. – 384 bet. 246 b. [Chief Editor Á. Kekilbaev. Mangystau Encyclopedia. – Almaty: Atamura, 1997. – 384 pages. p. 246]
- [9] Áripuly B., Áripov D. Pir Bekettiń izimen jürgen – Erzhan khaziret // Ana tili. – 2010. – 10 qyrkıiek. 10-15 b. [Aripuly B., Aripov D. Following the Path of Pir Beket – Erzhan Haziret // Ana Tili. – 2010. – September 10. pp. 10–15]

Сабыргалиева Н.Б.

ВКЛАД ЕРЖАНА ХАЗИРЕТА В СВЯЗЬ РЕЛИГИИ И ОБЩЕСТВА

Аннотация. Тема вклада Ержана хазрата в связь религии и общества является очень актуальной в современный период. В данной статье анализируется роль Ержана хазрата в пропаганде исламской религии и сохранении духовных ценностей в обществе. Его мысли о взаимосвязи религии и общества, а также о способах обеспечения связи между этими двумя сферами могут стать основой для обсуждения важных социальных и культурных проблем. Как религиозная личность своего времени, Ержан хазрат сыграл важную роль в формировании духовного единства общества, определив важность ислама не только в личной жизни человека, но и в духовной жизни общества. В статье рассматриваются его религиозные проповеди, позиции по социальным вопросам общества, а также усилия по сохранению гармонии и толерантности между религией и обществом.

Ключевые слова: хазрат; религия; ислам; мечеть; медресе; ишан; просветительство.

Sabyrgaliyeva Nazgul

ERZHAN KHAZIRET'S CONTRIBUTION TO THE RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION AND SOCIETY

Annotation. The topic of Erjan Hazrat's contribution to the connection between religion and society is highly relevant in the current era. This article analyzes Erjan Hazrat's role in promoting Islam and preserving spiritual values in society. His thoughts on understanding the mutual influence of religion and society, as well as ensuring the connection between these two spheres, can serve as a foundation for discussions on important social and cultural issues. As a devout figure of his time, Erjan Hazrat played a significant role in establishing the important place of Islam not only in an individual's life but also in the spiritual life of society, contributing to the formation of spiritual unity within society. The article discusses his religious sermons, his stance on social issues, and his efforts to maintain harmony and tolerance between religion and society.

Key words: Hazrat; religion; Islam; mosque; madrasah; ishan; enlightenment.